

کرمانشاه

دکتر خسرو مرآت

کرمانشاه، از شهرهای باستانی و مهم کشور است که بنا به مدارک باستان‌شناسی، در زمان حکومت ساسانیان بنا گردیده و بانی آن، بهرام چهارم ملقب به کرمانشاه بوده و شهر بنام بانی خود نام‌گذاری شده است.

حمداله مستوفی تاریخ‌دان و جغرافی‌نویس ایران، شهر کرمانشاه را منسوب به بهرام شاپور (شاپور ذوالاکتاف) ساسانی، قلمداد نموده که قبادبن پیروز در مرمت و آبادانی آن تلاش و کوشش بسیار نموده است.

فرهنگ معین، کرمانشاه را منسوب به شاه کرمان یا حاکم کرمان می‌داند که همان لقب بهرام چهارم ساسانی در زمان ولیعهدی است که در آن زمان سمت حکومت کرمان را داشته است.

با مطالعات و بررسیهای جدید باستان‌شناسی، معلوم شده است: این شهر از دیرباز محل سکونت اقوام و ملل با فرهنگی بوده که تعالی و ترقی را در سایه پیشرفت علم و هنر دانسته و از آنها به عنوان ایزاری در راستای ارتقای کیفی زندگانی خود بهره می‌گرفته‌اند.

کشف یک سلسله قناتهای کهنه و قدیمی، مربوط به متجاوز از ۲۰۰۰ سال قبل و پیدایش آثار تاریخی متعدد دیگر، بازگویی این واقعیت است که چگونه مردم این مرز و بوم با عنایت به سازکارهای ساختاری تاریخی یک سلسله نظامهای سازمان یافته و مدون توانسته‌اند به آنچنان فرهنگی دست یابند که نیازمندیهای خود را به بهترین وجهی برآورده سازند و این خود امکانپذیر نیست مگر اینکه مردمی تلاشگر و با فرهنگ غنی توانایی انجام آنرا یافته باشند.

مادها، که در این سرزمین زندگی می‌کردند و بومیان اصلی این سرزمین بودند، شالوده فرهنگی غنی و بادوام را در این منطقه پایه‌ریزی کردند که خوشبختانه هنوز دست تظاول‌گر روزگار توانایی نابودی کامل آنرا نیافته و جسته و گریخته آثاری از آنها باقی مانده که کشف شده‌اند و یا در آینده پرده از روی آنها برداشته خواهد شد.

کنده کاریها، کتیبه‌ها و سنگ‌نبشته‌های زمانهای هخامنشی، اشکانی و ساسانی، در اطراف و اکناف شهر کرمانشاه، بیانگر این اهمیت تاریخی است، زیرا وجود کنده کاریها و سنگ‌نبشته‌های موجود در هر سرزمین و مربوط به هر زمانی از ازمینه تاریخی، نشانه‌ای از طرز تفکر و خلاقیت هنری مردمان آن سرزمینها می‌باشد؛ و هنر و خلاقیت دست‌مایه‌هایی هستند که بشر به کمک آنها توانسته است شادایی و طراوت روحی و فکری خود را پایه و مایه بخشیده و از ثمرات آن در بهبود و ارتقای کیفی زندگی خود سود یابد.

کرمانشاه در زمان مادها، "کادمیان" نامیده می‌شد و در عصر اسلامی "فرماینی" یا "فرمایشی" نامیده می‌شد.

شهر کرمانشاه، در زمان ساسانیان در کنار طاق بستان قرار داشت و از نظر مناظر طبیعی و ساختاری زیبازد عصر خویش بود. این زیباییها، نشأت گرفته از دو خصیصه ظاهری بود: یکی، بوجود آوردن منطقه جنگلی سرسبز، که در آن انواع میوه‌های سردسیری و گرمسیری به عمل می‌آمد و از طرفی محل زیست انواع حیوانات وحشی بود و نیز بنایی که برای سکونت خسرو پرویز ساخته و با قراردادن منظم سنگها در کنار یکدیگر و یکپارچه جلوه گر ساختن آنها به زیبایی منطقه افزوده شده بود.

در اثر بلایای تاریخی و هجوم اقوام و ملل بیگانه، این شهر از گزند سوانح و رویدادهای ناخوشایند مصون نبوده است. حمله قشون مغول و پس از آن حمله سربازان هلاکوخان، پیش از حمله به بغداد، نمونه‌هایی از این حوادث مصیبت‌بار است که هر بار شهر را به ویرانه‌ای مبدل نموده و به کلی از بین برده است.

در دوره صفویه، استحکاماتی در این شهر به وجود آمد؛ لیکن حمله افغانه به ایران، شرایط را به گونه‌ای مساعد کرد که دولت عثمانی، فرصت را مغتنم شمرده و این شهر و همدان را متصرف شد؛ که خوشبختانه دیری نپایید و به دست نادر آزاد گردید. در زمان کریم‌خان زند، ضمن تعمیرات اساسی مجدداً استحکاماتی در این شهر ساخته شد.

در جریان جنگ جهانی اول (۱۹۱۸-۱۹۱۴)، دولت عثمانی، در سال ۱۹۱۵ بار دیگر به این شهر حمله کرد و آنرا به تصرف خود درآورد ولی در سال ۱۹۱۷، ناگزیر به عقب‌نشینی گردید. در سال ۱۹۱۸، بیش از ۶۰ هزار نفر، از کوههای اطراف، از ترس دولت عثمانی فرار کرده و به این شهر پناه آوردند؛ با ورود این جماعت و کمبود مواد غذایی و نبودن امکانات بهداشتی لازم، صدمات زیادی به شهر کرمانشاه وارد آمد.

سال بعد، با ورود فوج کوچکی از سربازان انگلیسی به این شهر، بار دیگر شهر آرامش خود را از دست داده و با مشکلاتی مواجه شد؛ لیکن با وجود تمام مشکلات ناشی از حملات بیگانگان و صدمات و خسارات وارده مردم غیور و فداکار و زحمتکش آن، لحظه‌ای از آبادانی و رونق مجدد شهر فرو گذار نشده و امروزه شهر در اثر تلاش آنان به مجد و عظمت تاریخی خود رسیده است.

در حال حاضر، آثار تاریخی بسیاری، در شهر کرمانشاه و شهرهای اطراف آن، پابرجاست و با اینکه شهر چندین بار مکان خود را عوض کرده است؛ مع‌هذا این جابه‌جایی‌های مکانی، تأثیری در محو این آثار نداشته و امروزه برای هزاران سیاح و زائر داخلی و خارجی، این امکان وجود دارد که از شهر کرمانشاه و اطراف آن دیدار و از مناظر طبیعی و تاریخی آن لذت ببرند. بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران در کرمانشاه بسیار است. مانند:

- قصر شیرین، حجاریه شیخان، سرپل ذهاب،
- طاق بستان (۶۲۷-۵۹۰)، طاق کسری از اشکانیان، تخت شیرین و آثار بسیاری از دورانهای ماد، هخامنشی، اشکانی، ساسانی و صفویه.

در اینجا تخمینهای جمعیتی شهر کرمانشاه در ادوار گذشته، که به‌وسیله جهانگردان و نویسندگان و مراجع رسمی (سرشماری) به‌عمل آمده به‌شرح زیر ارائه می‌گردد:

سال	تعداد (نفر)
۱۱۶۹	۶/۰۰۰
۱۱۷۷	۸/۰۰۰
۱۲۲۰	۱۰/۰۰۰
۱۲۶۸	۳۰/۰۰۰
۱۲۷۷	۳۲/۰۰۰
۱۲۷۹	۴۰/۰۰۰
۱۳۱۶	۷۰/۰۰۰
۱۳۱۹	۸۸/۶۲۲
۱۳۳۵	۱۲۵/۴۳۹
۱۳۴۵	۱۸۷/۹۳۰
۱۳۵۵	۲۹۰/۶۰۰
۱۳۶۵	۵۶۵/۵۴۳
۱۳۷۰	۶۲۴/۰۸۴

پانویس

1. *Adrien Babli Abergé De Géographie 1872.*
2. *Almanache De Gotha 1898, Justus Perthes, London.*
3. *Dourville Voyage En Perse En 1812, Paris, 1825.*
4. *Eley Avcher Rebation De Voyage En Orient De 1830 à 1838, Paris, 1842.*
5. *De Seroy Conte De Seray Une Ambassade Extrodinaire La Perse En 1838, Paris 1946.*
6. *Thmson La Perse Sa Population Se Revenux Son Armée Se Commerce Vol XVIII Paris, 1869.*
7. *Lebrun Renaud - La Perse Politigue Et Militaire.*
۸. سرشماری ثبت احوال کشور، ۱۳۳۵.
۹. سرشماری مرکز آمار ایران ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰.
۱۰. فهرست بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران، تنظیم از نصرت‌اله عسگری، آمار باستانی ایران ۱۳۴۹.
11. *L'Universe Ou Histoie Et Description De Town Le 1841.*